
Anmeldelser

---

det som Thaning - med rette eller urette - lader Grundtvig sige, er det ikke fordi Grundtvig siger det, men fordi det er rigtigt". Indsæt "Løgstrup" for "Grundtvig" og en af vore "Løgstruplæsere" for Thaning. Det vigtige er ikke hvem, der siger det, men hvad der siges. Om det er "det rigtige". Hvad det så betyder?

Hans Rubech Christensen

Skorstensfejer Rasmussen

René Rasmussen (red.): *Begæret og Loven - om Jacques Lacan*, Forlaget Modtryk 1993, 100 sider

*

Omkring årsskiftet 1993-94 har mag.art. i litteraturvidenskab og psykoanalytiker René Rasmussen sat sig for at relancere sin afdøde kollega franskmænd Jacques Lacan. Efter en første Lacan-bølge herhjemme i begyndelsen af 70'erne, har han nu tyve år efter sat sin enmandshær ind, sådan ser det i hvert fald umiddelbart ud, og strategisk fordelt sin styrke på *Lacans psykoanalyse. En indføring* (Munksgaard, 1994), en oversættelse (med Lis Haugaard) af de to interviews, "Radiophonie" og "Télévision", og en samling, *Psykoanalyse og tekstanalyse. Essays om Lacan og litteratur* (begge Forlaget politisk revy, 1993), foruden ovennævnte bog på et helt tredje forlag, hvilken jeg her har fået til opgave at anmelde. *Begæret og Loven - om Jacques Lacan* er en tekstsamling, der "introducerer aspekter af den kliniske behandling, men samtidig diskuterer en række af de områder, der har været dominerende i en dansk beskæftigelse med Lacan". Den består af syv artikler, tre franske (Jacques-Alain Miller, Jeannine Martin, François Leguil) og fire danske (Kirsten Hyldgaard, René Rasmussen, Jesper Visti Hansen, Harly Sonne). Og lad det være sagt med det samme, jeg finder, at den er den krigslist, der har mest med Lacan at gøre.

Anmeldelser

Det ovenstående citat fra bogens bagside-tekst er måske dækkende for den bog, forlaget kunne tro, at det udgav, sandsynligvis er det dækkende for den bog, redaktøren tror, at han har sammensat, men ikke for den faktiske foreliggende, der hverken introducerer eller diskuterer det, den siger, den vil. Klinik og Universitet, som den rasmussenske arbejdshær i disse tunneltider vil gå i gang med at bygge en bro mellem, er noget ulige repræsenteret i denne antologi. Videre kommer man til at tænke på, om mon titlen, som koncept for en mulig bog, kom før indholdet, eller om den er blevet klistret på dette, efter at teksterne forelå? Man har sin anelse. Og da bogen endelig synes at gå ud fra det åbenlyst forkerte, at "Lacan er Lacan", er læseren - jeg vil ikke engang sige: på Herrens mark, men - slemt på den: hvor skal man begynde, og hvor skal man slutte?

Nu lidt egentlig varedeklaration. Start med Harly Sonnes lille sympatiske erindringskitse, "Lacan-effekten - en lokalhistorie". Her fortælles underholdende om stemningen blandt de frankofile under de første danske forsøg på at importere Lacan, som en strukturalist blandt andre. Eftersom der er skrevet hele bøger, der udelukkende behandler forskellen på Lacan og Derrida, skal Harly Sonne ikke høre for, at han ikke forklarer den på 6 sider. I stedet skal han roses for at medtage udviklingen af fortælle-teoriens diegese-model og indsætte den i dens rette sammenhæng. Til det rent faktuelle vil jeg gerne tilføje, at de rigtig opvakte angelsaksere kunne læse Lacan (ikke i 1966, men) allerede i 1953, "Some reflections on the Ego" [1951]. Mere er der sådan

set ikke at sige om det.

Lad mig derimod straks sige, at med dette lille indslag om narratologi har denne bog udtømt sin diskussion af "en række af de områder, der har været dominerende i en dansk beskæftigelse med Lacan"! Hvis man skulle tage den på ordet, ville arbejdsløshedsproblemet her være lige så stort som i Danmark i almindelighed. Men så galt er det ikke - og som det fremgår af hans Indledning, véd redaktøren det godt, en opremsning er bare ikke nogen diskussion. Lad mig derfor træde i det: Bare ved at gå ind i Det kongelige Biblioteks REX-database kan det dokumenteres, at man ud over fortælle-teori - evt. mere bredt fiktionsteori, tit i forbindelse med spørgsmålet om køn - har inddraget Lacan i sproglige undersøgelser (forskellige talende kroppe, hysteriske og psykotiske, poetisk sprog, skriftproblematikken), i psykologiske undersøgelser (pædagogikken over for psykisk afvigende børn, refleksionen i ego-psykologi og æstetik), i studiet af kvindelighed (mor/datterforhold, graviditet, fødsel og amning), af forførelsen, af kærligheden... - en hel stribe af arbejder, der ikke er repræsenteret her.

Kirsten Hyldgaard vil med "Psykoanalysen mellem den hermeneutiske tolkning og den analytiske tydning" to ting: den ene overordnede, som titlen udtrykker dårligt, nemlig modstille en hermeneutisk udgave af psykoanalysen (en *contradiction in terms* skulle jeg mene) og en "analytisk" udgave, Ricoeur vs Lacan; den anden lige så stort anlagt, illustrere den første ud fra Freuds endnu ikke til dansk oversatte bog, *Der Witz und seine Beziehung zum Bewußten*.

Anmeldelser

To nye ting, Lacan-Ricœur debatten og vitsens teknik, er hermed indført i den danske Lacan-litteratur. Uden at nogen af delene lykkes. Dels redegør Hyldgaard ikke for Ricœurs og Lacans konflikterende fortolkninger i en konkret tekstlæsning, og når hun kaster sig ud i en sådan i spørgsmålet om vitsen, er det hos Freud, i stedet for at hun knyttede vitsens struktur til Lacans - når nu det er ham, bogen skal handle om - udarbejdelse af subversionsgrafen (i Seminaret "Les formations de l'inconscient", 1957-58, udgivet, men kendt fra artiklen "Subversion du sujet", der også foreligger i dansk oversættelse), den sammenhæng, som han selv siger, at den skal ses i (*Écrits*, p. 793).

Jacques-Alain Miller skrev artiklen "Encyklopædi" som artiklen "LACAN, Jacques" til *Encyclopedia Universalis*. Den blev første gang trykt med den mere prætentiose titel i tidsskriftet *Ornicar?* nr. 24, efteråret 1981, umiddelbart efter Lacans død, og har altså beholdt den her. "Encyklopædi" er oversat af René Rasmussen sammen med Kirsten Hyldgaard - enmandshæren supplerer sig stillet over for særlige opgaver. Jeg vil gerne gøre opmærksom på et par steder, jeg skal begrænse mig til de værste tilfælde, hvor to par øjne ikke har været tilstrækkelige til at se.

Side 7: Lacans tilhørere var nok mindre en "mageløs" skare, end de var *uensartet sammensat* ("inégalée"). - Psykoanalysen har ikke skabt sig en formue på Lacan, men *psykoanalysen blev hans lykke* ("dont la psychanalyse a fait la fortune"). - Det ubevidste har ikke "samme struktur som sproget" - ellers kunne man jo bare studere

sproget -, men der er *isomorfi mellem det ubevidstes struktur og sproget* ("isomorphisme de sa structure au langage"). - *Side 8:* "Opdagelsens fremstillingsform" er ikke "afvigende og uventet", men stilen, der karakteriserer Lacans fund, er *på én gang uventet og fuld af digressioner* ("Le style de trouvaille, à la fois digressif et soudain"). - *Side 9:* "(Teoriens) gennemslagskraft går langt videre end forståelsen af den". Her er "diffusion" ikke "gennemslagskraft", men *udbredelse*, hvilket er mere foreneligt med manglende forståelse ("une diffusion qui va bien au-delà de la compréhension"). - "Holdbarheden af sprogets struktur bliver afprøvet..." - og den viser sig sikkert at være stor! Nej, det der testes er *gyldigheden af (hypotesen om) sprogets struktur* ("la validité de la structure de langage est vérifiée"). - *Side 10:* Der er ikke tale om nogen "ernæring, der fysiologisk er forhastet", men om *spædbarnet, der fysiologisk set er for tidlig født* ("du nourrisson - ikke "nourriture"! -, physiologiquement prématuré"). - *Side 11:* Behandlingen er ikke en "kontrolleret paranoia", men *en styret, ledet paranoia* ("paranoïa dirigée") - man kan prøve at styre, men det er ikke nogen garanti for at man har kontrol; der er en nuance. - *Side 12:* "... ligesom det uudslettelige spor..." mangler ligesom et "for": *betingelsen for... såvel som for det uudslettelige spor osv.* ("[la "chaîne signifiante"], où il voit avec Freud la condition de toute formation de l'inconscient, comme de la trace ineffaçable que véhicule l'automatisme de répétition"). - "Det analytiske arbejde", der virker i det symbolske, udtrykker en for-forståelse; Mil-

---

Anmeldelser

---

ler taler om *den analytiske operation* ("l'opération analytique"). - Side 13: "Dette spørgsmål får nogle svar, hvis vurdering kræver mere og mere skarpsindighed, efterhånden som Lacan i tiltagende grad tænker med logikken." Her betyder "des" ikke "nogle", "de plus en plus fines" går på svar ikke på vurderinger, og "tænker med logikken" er lidt indadvendt i forhold til logificerer: *I jo højere grad Lacan logificerer, får dette spørgsmål finere og finere svar, som der må tages højde for* ("Cette question reçoit des réponses de plus en plus fines à mesurer, que Lacan logifie davantage"). - "... samtidigt med at det udsletter det" slutter en sætning, der har "den mindste af det ubevidstes dannelser" til subjekt; altså, samtidigt med at *den* udsletter det (det ubevidstes subjekt) ("qu'elle l'efface"). - Miller skifter subjekt fra "la structure" og "elle" til "ça" i "ça parle", oversættelsen fanger det ikke, men kører videre med "den taler"; altså snarere *det taler eller det'et taler*. - "Den (strukturen) knægter og fragmenterer det (det levende) som effekter af signifikanter"; nej, *den bringer det under sit herredømme, fragmenterer det i signifianteffekter* ("elle l'asservit, le fragmente en - ikke "en tant qu'..." - effets de signifiants"). - Side 14: "Alle instinktets tilskyndelser" er for det første ental ("toute poussée instinctuelle"), for det andet ser oversættelsen ikke, at "poussée" citerer Lacans diskussion af driften (Seminar XI), på hhv. tysk og dansk dens Drang, dens trang; altså, *enhver instinktuelt trang, bevægelse, udfoldelse*. - "L'écart" er mere en *afstand, kløft* end en "forskel" (mellem behovet og kærligheden). - Side

15: "Hermed viser den spærring, der rammer S, at den er ækvivalent med en signifiant mindre." Det signaleres desværre, at det er *det spærrede S, der er ækvivalent med en signifiant for lidt* ("la barre qui frappe le S signale qu'il est équivalent à un signifiant en moins"). - Miller vil nok ikke skrive, at Lacan (med signifiantdefinitionen) har begået et "Pierce-plagiat", men derimod nok, at *han har givet denne et opkog* ("la formule, démarquée de Pierce"). - "Det tabte objekt, det adskilte objekt, som kastrationen ligger i forlængelse af." Nej: *det tabte, adskilte objekt, hvis serie kastrationen frembringer* ("l'objet perdu, séparé, dont la castration fait série"). - Side 16: "... at objektet forårsager begæret (hvilket gør fetichismen anskuelig)." Forkert: *hvad fetichismen viser, gør klart* ("ce que rend sensible le fétichisme"). - Nok er de to køn levende ("de to levende køn er komplementære"), men der står, at *de to køn, i det levende, er komplementære* ("les deux sexes sont, dans le vivant, complémentaires"). - Så er der endelig "læren om overføringen, der i sidste instans fordri- ver analytikeren fra den Andens sted for i kuren at assimilere denne i objekt (a)." Det drejer sig om denne lære i *dens sidste fase, på dens sidste udviklingstrin*, og jeg tvivler meget på, at den har brug for at "fordrive" analytikeren, men kan nøjes med at *flytte ham fra den Andens sted for i behandlingen at assimilere ham med objekt (a)* ("la doctrine du transfert, qui, dans son dernier état, déloge l'analyste etc.").

Hvad man får ud af den foreliggende Miller-tekst? Forstår man, hvad det drejer sig om hos Lacan? Jeg synes nok, at den er for

---

Anmeldelser

---

upræcis og dermed svigtes læseren. Jeg ville personligt have været helt sort i hovedet, hvis jeg selv havde præsteret en sådan oversættelse!

Da Miller slutter med at omtale Lacans diskursteori, skulle man tro, at man med fordel kunne gå herfra til Jesper Visti Hansens bidrag, "Den analytiske diskurs". Signet her er så rosværdigt, som det kan blive: at introducere Lacans teori om psykoanalysen som analytisk diskurs - af en eller anden grund kalder Visti Hansen den aldrig Analytikerens diskurs! Visti Hansen, der ved lige så lidt som jeg om, hvad der foregår i en psykoanalyse, definerer indledningsvis den og dens diskurs - uden dog at se, at "De fire diskurser", han siden introducerer, er diskurs i en endnu radikalere forstand. Ligeledes gennemgås forskellen på "Signifianten og tegnet", deres systemer, deres afhængighed den ene og den anden vej - noget er rigtigt, noget er forkert. Skulle man tro Visti Hansen, og i øvrigt også Kirsten Hyldgaard er Lacans hovedreference lingvisten Saussure - men alt sammen uden, at Visti Hansen spørger sig om relevansen heraf. Der er heller ingen!... for allerede i hans næste afsnit, "Subjektet og objektet", optræder nogle helt andre signifikanter, der er iklædt et lille numerologisk mærke, "1" eller "2". I afsnittet "De fire diskurser" overspringes lige så let den ene vanskelighed efter den anden. Lad mig kort kommentere dem, der knytter sig til skemaet side 85 - for det er synd at sige, at man får meget hjælp af den danske oversættelse (s. 63) af *Radiophonie* (in *Scientia* 2/3, s. 99), hvorfra det er hentet.

Visti Hansen skriver: "Desuden betegner

bevægelsen fra mesterdiskursen til den hysteriske diskurs, hvad Lacan kalder en opklarende "regression", mens bevægelsen fra den universitære diskurs til den analytiske betegnes som et opklarende "fremskridt" (s. 84); det bliver på skemaet (s. 85) indskrevet som: "M-d opklares ved sin regression til: H-d" og "U-d opklares ved sit 'fremskridt' til: A-d". - Den sparsomme tekst i Lacans skema siger egentlig kun: "- *s'éclairer par régression du: ...*" og "- *s'éclairer de son 'progrès' dans le: ...*" (op.cit.). - Lad os bare tage den danske oversættelse først. "Efter Dem!": "Mesterdiskursen - afklares via en regression fra: Den hysteriske diskurs" og "Den universitære diskurs - afklares via dens "progression" til: Den analytiske diskurs" (op.cit.); jeg mener ikke, det er ukorrekt at udlægge skemaet dér sådan. Jeg må dog igen protestere over for dette mismask af hjemmestrikkede udtryk og jeg-troede-derstod, men heller ikke Visti Hansen har fået det rigtigt! Det er dog forholdsvis enkelt: "*Mesterens diskurs - opklares ved regression af: Hysterikerens diskurs*" og "*Universitetets diskurs opklares ud fra sin 'fremgang' i: Analytikerens diskurs*". Jeg indrømmer, at højre spalte kan drille lidt. Man kan 'se', hvordan man kan komme fra diskurs til diskurs ved at rotere en given diskurs' termer en kvart omgang enten med uret (progression) eller mod uret (regression), og dermed hvordan den ene diskurs kan siges at være 'foran' eller 'bagud' i forhold til den anden (Hysterikerens diskurs er således 'foran' Mesterens diskurs). I højre spalte, i forholdet mellem U-d og A-d, må man ikke glemme, at disse to diskurser ikke forelig-

---

Anmeldelser

---

ger i samme udstrækning, at A-d i det hele taget er den senest tilkomne diskurs, og egentlig kun hvad de andre tre mangler for at være fuldstændige; den har kun en eksistens, der logisk kan udledes af de andres. Da en kvart omgangs progressiv drejning af termene, som de er placeret i A-d, vil frembringe U-d, og da U-d har eksisteret længe, kan man slutte, at dette fremskridt - der da retteligt kan siges at være U-d's (*son 'progrès'*) - har fundet sted i A-d. (*dans le discours de l'Analyste*). De spæde anførselstegn viser, at Lacan til gengæld ikke betragter det som noget fremskridt.

Visti Hansen omtaler videre den kapitalistiske og den videnskabelige diskurs. Kun den førstnævnte har Lacan selv, og kun en enkelt gang, opstillet, så det er lige knapt, man kan sige, at de er autoriserede. Her ligger en klar opgave for fremtidig Lacan-forskning.

René Rasmussen vil i sit eget bidrag, "Mellem begæret og nydelsen", behandle forholdet mellem disse to størrelser og deres forbindelse til kroppen, med afsæt i Lacan anno 1960 (artiklen "Subjektets subversion") via et smut omkring Kierkegaards *Begrebet Angest*.

Allerførst, når begæret og nydelsen skal være "to store 'motorer' i subjektets liv" (s. 50), ligger de to begreber da på samme plan hos Lacan? Det mener jeg ikke umiddelbart. Dernæst, hvis man vil tale om nydelsen hos Lacan, er det så tilstrækkeligt at tage fat omkring 1960? Det mener jeg godt - men så må man bare præcisere dette, og lade som om alle senere primær- og sekundærttekster ikke eksisterer. For endelig, i det

lange løb må vi spørge om "nydelse" er en dækkende term på dansk for Lacans *jouissance*. Det diskuteres overhovedet ikke, men er dog mindst en overvejelse værd.

Rasmussen tager afsæt i et citat fra slutningen af ovennævnte Lacan-artikel. Lacan siges her at diskutere "forholdet mellem den Anden (moderen), Loven og nydelsen" (s. 50). Her kan man lige i en kort sætning fange såvel grundlaget for som omfanget af Rasmussens Lacan-forståelse. Ind imellem drejer det sig selvfølgelig om moren, f.eks. som begæringens reelle Anden (*Écrits*, s. 824), men at den Anden generelt skulle være moren, det passer ingen steder i denne diskussion af kastrationskomplekset. Nu citatet fra *Écrits*, s. 827:

"Kastrationen vil sige, at det er nødvendigt, at nydelsen afvises, for at den kan opnås på den omvendte stige for begærets Lov" (s. 50).

Det får lov at stå for sig selv et øjeblik. Rasmussen har her fundet det nødvendigt at revidere den danske oversættelse, *Det ubevidste sprog*, der havde: "Kastrationen betyder, at nydelsen må afvises, for at den kan opnås desto bedre efter begærets Lov" (s. 202), som rigtigt nok ikke ord til ord oversætter "La castration veut dire qu'il faut que la jouissance soit refusée, pour qu'elle puisse être atteinte sur l'échelle renversée de la Loi du désir". Altså snarere: *Kastration vil sige, at det er nødvendigt, nydelsen afvises, for at den kan opnås efter, ifølge, begærets Lovs omvendte målestok*. Hvor vil Rasmussen dog hen med sin stige? Han tager den helt bogstaveligt. Der er to nydelser: "en nydelse 1", før Loven træder i kraft, og

---

Anmeldelser

"en nydelse, der opstår, efter at stigen er vendt: "en nydelse 2"" (ibid.). "Den nævnte nydelse 1, der skulle eksistere, før stigen blev omvendt,..." (s. 51) - til sidst er stigen blevet religiøs, men det er også lige før Rasmussen går over til Kierkegaard. Inden jeg følger ham på denne omvej, vil jeg lige nævne, at den nævnte omvendning såmænd alene angår "det falliske billedes (-phi) (lille phi)'s overgang fra den ene side til den anden af ligningen mellem det imaginære og det symbolske... [hvor] den bliver (store phi), den symbolske fallos..." (*Écrits*, s. 823). Omvendning? Ja, i den forstand, hvor minus og plus er omvendte fortegn. Så enkelt? Ja! Læs videre hos Lacan og se, hvad han får ud af det.

Rasmussen helliger nu en side til en kommentar af et citat fra *Begrebet Angest* (Kierkegaard: *Samlede Værker*, bind 6, s. 138). Denne indledes: "Søren Kierkegaard er også optaget af forholdet mellem nydelsen og forbudet" (s. 51). "Også"? Vi har da ikke hørt om noget forbud hos Lacan. Ganske vist har Rasmussen sagt "Loven", "underkastet" og "må afvises". Nå, men OK! Hos Kierkegaard er der et forbud: Gud siger til Adam, at han ikke må spise af "Kundska-bens Træ på Godt og Ondt". Adam forstår det ikke, han kender ikke forskel på godt og ondt: "da denne Adskillelse jo først fulgte med Nydelsen". Men Rasmussen forstår. Aha, siger han, nydelsen hos Lacan og nydelsen hos Kierkegaard, jeg vil lave en lille opsats - selv om det ene kun betyder, at Adam spiser af æblet, kan han få de to til at tale om det samme. Og om der hos Lacan er tale om *et tab af nydelse*, og hos Kierke-

gaard, i dette første kapitel om "Angest som Arvesyndens Forudsætning som forklarende Arvesynden retrogradt i Retning af dens Oprindelse", om *et tab af uskyldighed*, ja, hvad betyder det? Rasmussen går bare videre: "Hvis Kierkegaards Gud her fortolkes som en fadermetafor, kan det videre anføres, at angsten for det forbudte er bestemt af kastrationens agent: den symbolske Fader" (s. 52) - så er det lige meget, om Adam, myte eller ikke myte, for Kierkegaard er "det første Menneske", og at spørgsmålet om hvem, der var hans *mor*, givet ligger lige så langt uden for Kierkegaards undersøgelse som spørgsmålet om, hvordan han lærte at tale (jf. S.V. bind 6, s. 141 n. 1). Rasmussen kan da altid finde en anden (Gérard Pommier), der har læst Kierkegaard, og et sted hos Lacan, der ikke belægges, hvor han har sagt noget om angst. Et flot punktum! Nyt Afsnit!

Som minsandten begynder: "Beskæftigelse med Kierkegaard har hjulpet til forståelsen af forholdet mellem nydelsen, Loven og angsten,..." (s. 52). Ja, så! Det har ikke hjulpet på min forståelse. Har Rasmussen forstået noget? Måske. Måske har han suggereret sig selv, i hvert fald prøver han at suggerere læseren ud fra en tro på sine egne ords magi. Det er Rasmussens bånd, der taler: "Begæret fungerer i sproget, i signifianterne, men uden at artikulere sig direkte i det", "Således artikulere begæret sig kun via sproget, skønt det ikke udtrykker sig direkte" (s. 50). Og de måder, han dog udtrykker sig på: "*Begrebet Angest* (kan) tilbyde en viden, der kan hjælpe med at forstå Lacans ideer", "Før der anføres et centralt citat

---

Anmeldelser

---

fra Lacan...", "Der vil blive vendt tilbage til formen af dette intet,..." (s. 50-51) - han er virkelig høj i hatten!

Med François Leguils konferenceindlæg, "Kærligheden i kuren", er vi endelig kommet til klinikken; det handler om overføringen og overføringskærligheden, og teoretiske betragtninger veksler med eksempler fra praksis. Det ubevidstes subjekt behandles i dets forhold til nydelsen, der sættes i forbindelse med lyst/ulystproblematikken, og denne problematik knyttes på sin side til fantasmet i dettes samspil med symptomet. Det er en meget stofrig artikel, som der er meget godt at hente i. Jeg mener dog, at Leguil i slutningen tager fejl og forveksler objekt *a* som det ubenævnelige med det, subjektet ikke udtrykker (som er *S*₁).

Oversættelsen ved René Rasmussen og Bjarke Vind knirker overalt, og magen til vrøvl, at det er "almen skik og brug, når man har ondt, at man siger: "Åh, hvor har jeg nydt!"" (s. 61), skal man lede længe efter. Men det mest generende finder jeg er forredragsformens omsætning til dansk, med brug af henvendelsesformerne: I, jer, jeres. Leguil har sikkert ligesom Lacan i sit Seminar brugt "vous" som tiltale, så egentlig skulle det have været De, Dem, Deres. Hvorfor ikke have set stort på det og lavet det om til et kollektivt og kollegialt: vi, os, vores, når Leguil nu engang selv er psykoanalytiker. Det ville have gjort teksten mere læselig.

Jeannine Martins artikel, "Faderen hos Lacan - fra myte til funktion, fra signifiant til symptom", er skrevet specielt til denne antologi, uden at den på nogen måde holder

sig til "begæret og loven". Titlens to gange "*fra... til...*" udfoldes i to hovedafsnit, hhv. "I. Aspekter ved faderen i Jacques Lacans undervisning" og "II. Den reelle faders indgriben er nødvendig i tiden for Ødipus for at regulere den subjektive strukturs funktion", hvor især det første kommer vidt omkring i de mange Lacan'er.

Martins artikel er oversat af René Rasmussen. Her er et par herlige billeder: Den ødipale trekant er "oprejst på gavlfeltet nedenunder optoget", der fører fra 'natur' til 'kultur' (s. 34). Hvad angår kvinden, der ikke helt er underlagt den falliske funktion, "så forbliver hun fastgjort til en diffus nydelse, der fører hende 'ubesindigt' på afveje" (s. 39). Eller hvad med: "Truslen fra en Anden, der ikke er gjort ukomplet, fortsætter med at svæve hen over det neurotiske subjekt,..." (s. 47). Side 40 "oversættes" der, hvor der ikke burde: signifiantens homofoni ved *saint homme* er med *sinthome*, ikke med symptôme! Og uden at have originalteksten tør jeg godt pege på en enkelt bøj: Om maskerne i betydningskæden står der, at de fastholdt subjektet og "har gjort det neurotisk, idet det æltede i sproget" (s. 43). Verbet "patauger" betyder her snarere at "hakke i det", at "køre fast". *Tsk, tsk!*

Et par sidste bemærkninger. Jeg ville ønske, at man knæsatte "behandling" i stedet for "kur" som oversættelse af "cure", som det allerede er tilfældet med "Kur" i den danske Freud-litteratur, "fortolke" eller "interpretere" i stedet for "tyde" som oversættelse af "interpréter", undgik sært klingende til lægsord som "faderlig", "paternel" og "maternel" og i stedet lavede sammensatte ord

---

Anmeldelser

---

eller bare (for engang skyld) så stort på, at det er tillægsord: faderfunktion, fadermetafor, farens indgriben, morens fallos, og endelig skelnede mellem "lacanien" og "lacanien", eller med andre ord mellem "lacansk", som er direkte knyttet til Lacan, og "lacaniansk", som påberåber sig en tilknytning. Til allersidst: Er denne bog virkelig den bedste i det aktuelle lacanianske opbud? Ja.

Otto Jul Pedersen

Erobringens klichéer

Jean-Marie Gustave Le Clézio: *Den meksikanske drøm* (oversat efter *Le rêve mexicain* (1988) af Jacques Berg), Forum 1993, 214 sider, 245 kr.

*

Den franske skønlitterære forfatter Jean-Marie Gustave Le Clézio forfølger med denne bog sin mangeårige betagelse af de mellem-amerikanske præcolumbiske kulturer. Hensigten med bogen er at beskrive de mellemamerikanske kulturers mytiske univers og deres møde med de spanske erobrere i det 16. århundrede.

Et af Le Clézios gennemgående temaer i hans skønlitterære produktion er ubehaget ved moderniteten, herunder specielt den moderne storbyes fremmedgørende effekt og den rationelle og teknologiske kolonisering af hele det menneskelige bevidsthedsliv. Hvad der dog især piner Le Clézio er myternes opløsning i den vesterlandske modernitet, hvorfor en del af hans litteratur manifesterer sig som fabler af nærmest mytisk karakter. Det er også i denne sammenhæng man skal læse nærværende bog, for selvom Le Clézio engang har udtalt: "jeg er indianer, jeg vidste det ikke før jeg mødte indianerne i Meksiko, i Panama", er *Den meksikanske drøm* skrevet ud fra et entydigt moderne europæisk idégrundlag.

Som bekendt er "myte" en basal glose i modernitetens vokabular, hvis problemfelt allerede formuleres med den tyske idealismes første systemprogram. Heri eftersøges